

Kožbanjšček

Skrivnostni potok v vinorodni pokrajini

Dostop: V Goriška brda se pride iz Nove Gorice po cestnem koridorju pod Sabotinom čez italijansko ozemlje. Peljete se naprej skozi vasi Kojsko, Gonjače, Šmartno in Biljana na Dobrovo; med Dobrovim in Neblom je zaselek Križada, kjer zavijete na sever ob potoku Kožbanjšček. V zaselku Lipa je razpotje treh cest: uberete po srednji, ki pelje proti Kožbani. Na tej cesti kmalu naletite na dve izredni naravni zanimivosti Kožbanjščka, najprej na zaporedje čistih tolmunčkov oziroma kadic, malo naprej pa še na Krčnik, globoko tesen, čez katero se pne naravni most.

Priporočljiv zemljevid: Goriška, 1 : 50 000.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

V **Goriških brdih**, kjer zorijo znamenite češnje, kjer je leto in dan obilo dobre kulinarike z izvrstnimi vini, v deželici, ki je gostoljubna, za nameček pa ima še izredno lepo pokrajino s kulturnimi znamenitostmi, je tudi potok, poleti svež in ne premrzel, ki ima kakor studenčnica čisto vodo, ravno prav dobrodošel za božansko kopanje v neokrnjeni naravi. No, Goriška brda vas lahko na leto povabijo dvanajstkrat, vsak mesec. Poleti pa vam poleg vsega svojega bogastva in užitkov ponujajo skrivnosti potoka Kožbanjšček.

Njegovo ime izhaja iz **Kožbane**, žal precej zapuščene vasice na severu Brd, ki se je nekoč prometno in socialno nagibala k dolini reke Idrije in ravninskemu delu Beneške Slovenije in jo je zgodovina s svojimi nesmisli in krivicami potisnila v zakotje. Kamnito rebrovje tega dela Brd žal ni ugodno za vinogradništvo, tu se je narava v milijonih let vedla po svoje. Pa tudi zgodovina ni kožbanski konec tako rekoč v ničemer posebej zaznamovala. Voda, zbrana v Kožbanjščku, je gladila in raztapljala kamninsko osnovo, se glodala skozi in ustvarila tesni, ki so ji zadoščale za odtok proti osrednjemu briškemu vodotoku, Reki. Te kamnine so se topile različno počasi; tisti mehkejši so začeli vodo sprejemati v

Kožbanjščkove naravne banje poleti vabijo v svoj hladni objem.

Goriška brda v poznem poletju. V ospredju sta vasi Biljana in Kojsko.

različno velike banje ali velikanske naravne sklede in jo iz njih tudi oddajati oziroma prelivati.

Ko ob cesti kmalu po križišču v **Lipi** naletite na samotno kmetijo, posodobljeno z občutkom za izročilo in naravno okolje, ste že pri prvem slikovitem prelivališču Kožbanjščka, sestavljenem iz treh večjih in nekaj manjših banj, ki vas bodo neustavljivo zvale h kopanju. Te banje so po dolgotrajnem lepem vremenu napol prazne (ali napol polne). Zaradi tega so lažje prehodne oziroma dostopne. Kilometer ali dva naprej je **Krčnik**, silna senčna tesen, čez katero se pne naravni most. Tik nad tesnijo so ostanki mlina in klavž, ki morda nekoliko zmotijo naravno prvinskost Krčnika. Seveda pa nikakor ne ustavijo ljubitelja, da ne bi osupel zrl v njeno delavnico, v skalne tvorbe, Kožbanjščkove sklede, skočnike in slapove. Tu je treba otroke držati za roko in se pri kakšnem drznejšem nagibanju raje privezati. Zdrs v tesen je lahko smrtno nevaren.

Izredna naravna pojava nista zarisana še na nobenem zemljevidu in tudi naravoslovna literatura skopari z njunimi podatki. Zaradi tega Kožbanjšček še bolj zasluži spoštovanje svoje nedotakljivosti. Tudi drobne, tako rekoč nepremične vasi Kožbana,

Brdice pri Kožbani, Senik in Vrhovlje pri Kožbani čakajo na obisk. Sredi poti zasluži pozornost nenavaden kip na mostu čez Kožbanjšček, na cesti iz Lipe v Slavče. To je od kapljanja časa in udarcev ujm izmučeni kip mučenika sv. Janeza Nepomuka (1350–1393), duhovnika iz Prage, ki ga je češki kralj osebno zažgal, potem pa še utopil v Vltavi, ker zavezan molčečnosti kot kraljičin spovednik ljubosumnežu ni hotel izdati imena njenega ljubimca. Priporočite se mu, saj je vrli mož tudi zavetnik proti nam vsem tako zoprnem obrekovanju, morda (nam) bo pomagalo.

No, okopali ste se in postali ste žejni in lačni. Kje bi se laže potešili kot v Goriških brdih? Kaj je slajšega kot prigrizniti pršut na polenti, kaj boljšega kot zraven poskusiti domači kabernet ali pinot? Na vidnih mestih so po Brdih razsejane napisne table z zemljevidi, na katerih so označene vinske kleti, gostišča in kmečki turizmi. Čez sto jih je navedenih! Sama slavna imena! Sedeti pri kakšnem znamenitem vinarju v **Medani** in gledati na jugozahod, od koder vam koketno požmrkujejo velikanske trepalnice Mediterana, kakšni *gušti*.

Pomislili boste, da ste sredi velikih slovenskih jasic. Vrh holmov je nekdo kot pred praznikom nastavljal male gručaste Jeruzaleme: stare, a obnovljene, vse pobeljene briške vasice. V toplih mesecih pa se vinogradi med njimi zdijo kot položeni mah. Iz deželice kar žehti duh po rodovitnosti. V prsti z mnogo ilovice in laporja poganjajo korenine češnje, marelice, breskve, fige, kostanja, oljke, vitke ciprese, cvetne grmovnice in kajpak trte, trte ... Da bi vse to rastje imelo dovolj prostora, se na majhni površini 83 kvadratnih kilometrov stiska 45 belih vasic. Skoraj vse so na vrhovih slemen in skoraj vsaka ima čisto na vrhu postavljeno cerkev. Tako so Brda s severnega slemena **Korade** (811 m) videti na jugozahod kot valovanje velikih zelenih, a belo prelomljenih vzpetin, ki se iztekajo v čadasto Furlansko nižino, tja, kjer sonce nad nizkim obzorjem zmeraj motno obnemore, še preden se ga dotakne, kot da se je napilo briškega merlota.

Kip mučenika sv. Janeza Nepomuka na mostu čez Kožbanjšček v Lipi

Naravni most v Krčniku, kjer je Kožbanjšček uklenjen v ozko tesen.